

БЕЗПЕКОВІ УМОВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ДЕРЖАВИ

На сьогодні безпекові умови функціонування регіональних економічних систем в державі не можливі через бойові дії з боку Російської Федерації. Особливо гостро постають питання забезпечення економічної та фізичної безпеки на тимчасово окупованих територіях та прикордонних територіях, які знаходяться під постійним обстрілом з боку Росії. Проте, не зважаючи на складні безпекові умови, більшість підприємств та установ продовжують своє функціонування тим самим, підтримуючи економічний розвиток регіонів та держави в цілому. Для забезпечення фізичної та економічної безпеки частина малих підприємств зробили релокацію свого бізнесу в більш спокійні регіони західної частини держави, та продовжили своє функціонування та тих територіях. Такі підприємства не тільки підтримують економічну складову безпеки, але й сприяють працевлаштуванню населення, що позитивно впливає на соціальну напруженість в суспільстві. З боку держави для таких підприємств було запроваджено пільгові умови оподаткування, спроможність брати участь в грантових програмах для отримання фінансування на свій розвиток від іноземних інвесторів. Не зважаючи на продовження бойових дій вже сьогодні більшість фахівців в різних галузях розроблять відповідні програми та напрями щодо відновлення економіки держави в повоєнний період. Після припинення бойових дій держава буде в змозі розпочати масштабне відновлення

економіки у відповідності з планом, який розроблений українським урядом та за підтримки міжнародних донорів. Проте впровадження такого плану можливе лише за умови отримання міжнародних гарантій безпеки нашої держави. В цьому контексті безпеку слід розглядати як суспільним благом, яке має надаватися державою та міжнародними партнерами. При відсутності безпекових гарантій інвестиційний клімат в державі знижується до критичного рівня, що негативно впливає на економічний розвиток та провокує напруженість в суспільстві. Витрати на відновлення економіки та забезпечення безпекової ситуації у випадку відсутності таких гарантій повністю забезпечуватимуться бізнесом. Після дотримання базової умови безпеки розвитку регіональних економічних систем, відновлення економіки повинно відбуватися з дотриманням таких напрямів (рис. 1).

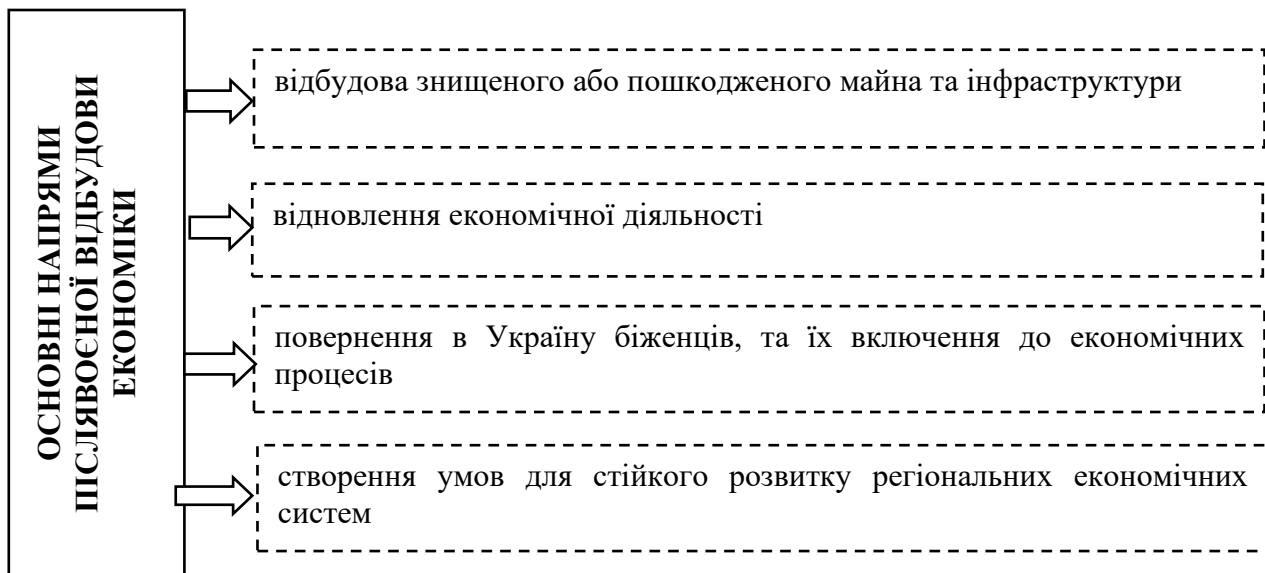

Рисунок 1 – Основні напрями повоєнного відновлення регіональних економічних систем

Джерело: сформовано автором на основі [1-2]

Реалізація напрямів повоєнної відбудови регіональних економічних систем повинна базуватися на міжнародній допомозі від країн партнерів, міжнародних

інститутів та репарацій від Російської Федерації. До початку повномасштабного вторгнення в державі були розроблені відповідні стратегії, які сприяли створенню умов для безпечного функціонування регіональних економічних систем. Такі галузеві стратегії розроблялися як вектори загальної Стратегії національної безпеки, яка була прийнята у 2020 році згідно указу Президента України. [4].

У даних стратегіях було виокремлено спектр загроз національній безпеці держави, проте з часом стало зрозуміло що джерела ймовірних загроз мають досить невеликий перелік, що потребує відповідного корегування на основі проведення відповідного аналізу. Однією з найбільших загроз в окреслених стратегіях є саме загрози з боку російської федерації в питаннях посягання на суверенітет та цілісність держави. Інший великий напрям загроз є фактори техногенного характеру, які впливають на глобальному рівні на всі сфери суспільного життя. Просування економічних та політичних інтересів інших держав, які йдуть всупереч інтересам України також становлять певну ланку загроз. Такі ризики притаманні більшості країн світу тому усунути їх повністю неможливо, проте мінімізувати їх негативний вплив цілком реально. За рахунок використання інструментів адаптації державної політики до таких викликів на основі посилення національної стійкості та безпеки. На основі основних пріоритетів забезпечення економічної безпеки держави, які були сформовані в Стратегії та з урахуванням нових викликів, можна окреслити основні напрями національної безпеки держави в повоєнний період (рис. 2).

Так, для ефективної реалізації запланованих заходів необхідним є дотримання певної етапності проведення цих дій. В загальному вигляді можна виокремити наступні етапи повоєнної відбудови держави для забезпечення економічного розвитку регіональних систем:

На першому етапі основна увага повинна приділятися відновленню інфраструктурного забезпечення та соціальних об'єктів для підтримки громадян та

налагодження повноцінного життя. Особливої уваги та першочерговості необхідно приділяти відновленню житлового фонду для повернення громадян у свої приміщення. Для повернення громадян необхідною умовою є не тільки відновлення житла але й забезпечення необхідною інфраструктурою (лікарні, дитячі сади та школи), яка буде відповідати безпековим умовам в ситуації збройної агресії.

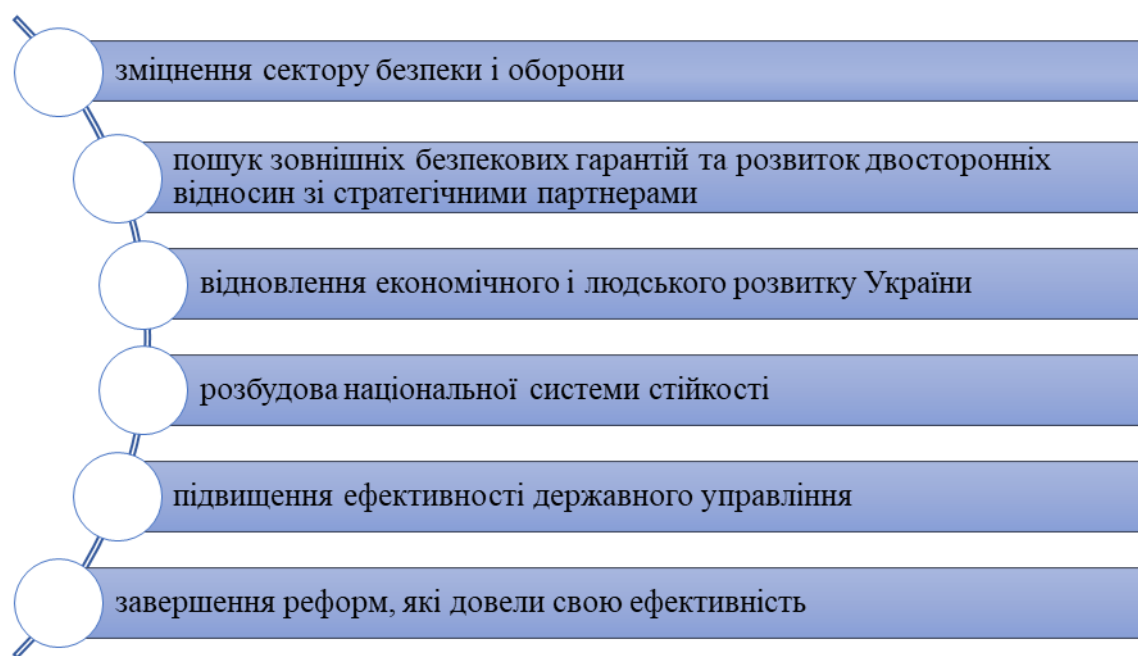

Рисунок 2 – Основні напрями забезпечення національної безпеки держави в повоєнний період

Джерело: сформовано автором на основі [3-4]

На другому етапі основні зусилля будуть націлені на створення сприятливого середовища для економічного зростання при збільшенні відбудованих об'єктів соціальної та економічної інфраструктури. Основна мета це створення робочих місць та забезпечення самозайнятості серед населення що забезпечить необхідний рівень доходів та знизить соціальну напруженість в суспільстві. До основних напрямів на цьому етапі можна віднести: відбудову інфраструктури та відновлення

природного середовища, відновлення житлового фонду, відбудова соціальної інфраструктури, розвиток промислового сектору та створення нових робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток оборонної промисловості країни, оптимізація та підвищення якості державного управління.

Якщо брати до уваги досвід країн, які відновилися після збройних конфліктів, то міжнародна допомога по відновленню держави може бути спрямована таким чином:

- швидка допомога та реконструкція, яка включає напрями продовольчої допомоги, тимчасове житло для потерпілих та інше;
- відновлення соціальної інфраструктури (охорона здоров'я, освіта, соціальні послуги);
- відновлення економічної інфраструктури, яка включає сприяння розвитку транспортно-логістичних потоків, енергозберігаючі технології, розвиток бізнес послуг;
- відновлення та підтримка виробничого сектору, яка націлена на підтримку промисловості, сільського господарства, міжнародної торгівлі;
- розвиток програм з підтримки суспільства та неурядових організацій (благодійні фонди, психологічна допомога).

Третій етап повинен спрямовуватися на підтримку та розвиток промисловості на основі впровадження нових інноваційних технологій. Проте не слід не до оцінювати роль малого та середнього бізнесу у економічному розвитку регіональних систем. Оскільки саме підприємства малого та середнього бізнесу є більш гнучкими в питаннях адаптації до нових умов функціонування. Тому міжнародна підтримка малого та середнього бізнесу за рахунок участі в грантових програмах дозволить збільшити кількість робочих місць та сприяти самозайнятості населення, особливо це актуально для територій відновлення. Для цього необхідним є розвиток фінансово-кредитних механізмів підтримки суб'єктів господарювання в повоєнному відновленні. Основна проблема з якою стикаються

більшість підприємств є брак фінансових коштів для їх розвитку. Тому такі програми повинні включати розвиток інвестиційного портфелю для відбудови матеріального виробництва в Україні. За рахунок державних міжнародних програм регулювання експорту та імпорту промисловості та сільського господарства, дозволить вітчизняним підприємствам більш швидко адаптуватися до нових умов та ринків збуту продукції, тим самим забезпечивши не тільки економічну а й продовольчу безпеку.

Більшість промислових підприємств здійснювали свою діяльність з підприємствами росії, особливо це стосувалося прикордонних регіонів. Проте після повномасштабного вторгнення такі економічні зв'язки розірвано, та перед підприємствами постає завдання пошуку нових економічних партнерів з країн Європи. Складнощі виходу на міжнародні європейські ринку вітчизняних промислових підприємств пов'язані з невідповідністю вітчизняної продукції європейським вимогам та стандартам. Тому для виходу на європейські ринки підприємству необхідно оновити свої технології до вимог міжнародних ринків.

Важливу роль при відбудові економічної складової відіграє сама держава в частині фінансування пріоритетності галузей економіки. В повоєнний період для України актуальними є розвиток виробництв, які націлені на оборонну сферу, паливно-енергетичного комплексу, транспортного машинобудування. Відбудова та відновлення промислових об'єктів повинно враховувати нові технології та цифровізацію технологічних процесів. Саме застосування таких технологічних рішень, які відповідають принципам Індустрії 4.0 та 5.0 дозволить підприємствам створювати екологічні, енергоефективні виробництва, продукція яких відповідатиме європейським нормам. Такі заходи дозволять розширити сегмент та освоїти нові ринку збуту своєї продукції.

Для ефективної реалізації напрямів розвитку цифровізації регіональних економічних систем важливим аспектом є взаємодія органів державної влади, місцевого самоврядування та бізнесу. Оскільки напрями та мета розвитку

цифрових технологій повинні співпадати з загальною Стратегією розвитку держави, а не окремо або всупереч. Ефективність процесів впровадження цифрових технологій характеризує доступність отримання послуг, скорочення часу на їх отримання, прозорості та відкритості отримання даних, що знижує рівень бюрократії в державних установах. Саме на таких засадах необхідно продовжувати розвивати цифровий контент в повоєнній відбудові територій.

Проте, першочерговим є оцінка доцільності відновлення тих чи інших промислових об'єктів зважаючи на їх стан та капіталовкладення на їх відбудову. Долю промислових об'єктів, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях до яких не має доступу від української сторони на сьогодні спрогнозувати досить складно. Такі рішення повинні прийматися відповідною комісією, яка врахує всі фактори (регіон, стан об'єкту, необхідна кількість капіталовкладень, економічні зв'язки та ефективність діяльності даного об'єкту в довоєнний період). Для забезпечення економічної безпеки неліквідні підприємства які зазнали руйнації в наслідок бойових дій не раціонально відбудовувати в тому форматі, в якому вони були. Вже сьогодні необхідно оцінити раціональність відновлення підприємств з урахуванням якості життя населення в довоєнний період, перспектив повернення населення в регіон та інше.

Слід зазначити, що виклики сьогодення, які обумовлені повномасштабним вторгненням для України є надто складними та не мають простих та швидких рішень, та несуть негативні наслідки для регіонів держави. Тому політика розвитку регіональних економічних систем повинна відбудовуватися на принципах багаторівневого врядування, що передбачає модернізацію структури економіки.

Необхідним є застосування комплексного територіального підходу до реалізації політики розвитку регіональних економічних систем на основі розробки відповідних механізмів для кожного функціонального типу територій з урахуванням їх особливостей.

Безпекові умови розвитку регіональних економічних систем в повоєнному відновленні держави мають два основні великі напрями – це фізична безпека та економічна. Перша досягається повним припиненням бойових дій на території держави та отримання безпекових гарантій від міжнародної спільноти. Друга – підтримка у відбудові всіх сфер суспільного життя. Інші безпекові напрями мають більш локальний характер та відрізняються в залежності від конкретної ситуації та необхідності їх застосування. Збереження суверенітету та цілісності держави та деокупація територій на сьогодні є основним пріоритетним завданням уряду та країни. Економічна підтримка реалізується у вигляді створення необхідних умов для розвитку підприємницьких ініціатив на всіх рівнях, створенню сприятливого інвестиційного клімату для інвесторів.

Перелік джерел посилання

1. Возняк Г. В., Сороковий Д. О. Виклики та орієнтири відновлення економічного зростання регіонів України. *Економіка та суспільство*. Випуск 56. 2023. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2972/2890>.
2. Перепелюкова О. В. Особливості розвитку регіональних економічних систем на засадах цифровізації в умовах повоєнного відновлення. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 3(31). С. 80-90.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
4. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.